

Borbás László

Eszterházy Károly Főiskola

blac@ektf.hu

AZ ÚJ MÉDIUMOK A TANULÁSBAN ÉS TANÍTÁSBAN

Bevezetés

„Mivel a média alkotja életünk szimbolikus szövetét, hajlamos úgy befolyásolni tudatunkat és viselkedésünket, mint ahogyan a valóságos élmények és tapasztalatok hatnak az álmokra, olyan nyersanyagot nyújt, amelyből elménk működése táplálkozik...”
McLuhan

Az információs adatfolyam, az internet virtuális térben folyamatosan bővül, nem csak sávszélességében, hanem tartalmában, szolgáltatásaiban is. Az internetes videomegosztók, közösségi oldalak, blogok térhódítása a televíziós műsornézési szokásainkat is megváltoztatta. Nagyan függ a technikai, a technológiai és a felhasználói lehetőségektől, elvárásoktól – például internet alapú televízió, interaktív televízió, mobil televízió, fájlmeosztók, 3D televízió, hologramos televízió stb. Ezeket a változásokat követni, alkalmazni kell az oktatásban, hogy a hallgatók naprakész, minőségi, értékálló tudással rendelkezzenek. A folyamat a mozgóképkultúra és médiaismeret követelményeit is befolyásolja.

Dolgozatomban, szeretném bemutatni az új médiumokat és az új médiumokkal kapcsolatos jelenségeket a tanításban. Az „új médiaként” emlegetjük mindazokat a tömegkommunikációs eszközöket, amelyek digitális jeltovábbítással működnek, és amelyek egyesítik magukban a „rég” médiumok számos sajátosságát – ilyen mindenekelőtt az internet és a harmadik generációs mobiltelefon. A 21. század elején újak számítótömegkommunikációs technológiákat persze abból a szempontból könnyelműség „újak” nevezni, hogy a média története voltaképpen másról sem szól, mint arról, miként válnak az „új” médiumok „régivé”.

A médium közönséggé szervezi az egymással kapcsolatban nem lévő heterogén tömeget, csoporttá alakítja a legkülönbözőbb társadalmi helyzetű, világnézetű, műveltségű, lakhelyű, korú, érdeklődésű embereket – az üzenet maga állítja elő közönségét.

A távoktatástól az e-learningig

A távoktatás tartalma megváltozott illetve változóban van. Jelenleg az átmeneti fejlődési korszakban megkülönböztethető a hagyományos vagy klasszikus (papíralapú) távoktatás és az elektronikus (világhálón történő) távoktatás. A távoktatás olyan stúdium, amely az oktató tanár személyétől távol és attól függetlenül – de általa irányítva – megy végbe. A személyes jelenléti oktatással ellentétben a távtanulót médiumok segítségével ösztönzik, valamint kisebb vagy nagyobb távolságokból rendszeresen küldött tanulmányi útmutatásokkal irányítják vagy támogatják tanulmányait. A távoktatás-távtanulás minden esetben feltételezi a tanár (tutor) és a tanítványai közötti (lehetőleg folytonos) informá-

ciócsere. A tutor, mentor kifejezés olyan személyt jelöl, aki a képzési folyamatban a tanulás támogatójaként szóba jöhet: például tanár, instruktor, tanácsadó, gyakorlatvezető, konzulens, tréner stb.

Már a könyvnyomtatás, de különösen a rádió, a televízió, a telefon, a számítógép fel-találása óta elavult az a felfogás, hogy az oktatásban a legtöbb oktatási tartalmat mindig a személyes médium közvetíti. A korábban postai levelezés útján bonyolított távoktatást speciális tankönyvek sora és az új kommunikációs eszközök segítségével történő ismeretátadás váltotta fel (magnószalagok, videokazetták, rádió- és televízióadások, egy- vagy kétirányú videó, telekonferenciák, majd a kilencvenes években a személyi számítógépek és az internet). A tanítási-tanulási folyamatban főképpen az információs és kommunikációs technológia (IKT) térhódításának köszönhetően a kilencvenes években egyre nagyobb szerep jutott a CD-ROM-ok és az e-mail használatán alapuló kurzusoknak, majd megjelentek a web alapú tanfolyamok is. A távoktatás ötvözheti, vagy kizárólagos formában használhatja a hagyományos levelezést, az e-mailt, az egy- és kétirányú videó-, illetve műholdas adásokat és az IKT-eszközöket.

Az IKT fejlesztések révén folyamatosan nő az egyén által elérhető információ mennyisége, és javul annak formai és tartalmi minősége is. A diákok a kilencvenes években hódító webes alapú, többnyire statikus HTML-oldalakból álló oktatóanyagok helyett színvonalas grafikai megjelenítést és interaktív anyagokat várnak el, ahol dinamikusak a kommunikációs formák, fokozott az interaktivitás és multimédiás a megjelenítés.

Az e-Learning és az elektronikus szolgáltatások is az USA-ban jelentek meg elsőként. Valójában a hálózat és az Internet is itt született, katonai fejlesztésként. Az amerikaiak már jóval előttünk járnak ezen a területen. A nagy egyetemek náluk már régóta rendelkeznek közös kutatási projektekkel. Néhány egyetem saját internetes oktatószoftvert hozott létre és működtet is.

Európai szinten is megjelent az igény, de a széttagoltság és a pénzügyi lehetőségek akadályozzák a fejlődést ezen a területen. 2000 márciusában, az Európa Tanácsban Lisszabonban döntő fontosságú értekezletre került sor az Európai Unió politikai és cselekvési iránya szempontjából.

Az Európai Tanács lisszaboni értekezletének következtetései azt igazolják, hogy az egész életen át tartó tanulás a tudásalapú gazdaság és társadalom felé való sikeres átmenet velejárója. Ezért az elkövetkezendő változások motorjául Európa átalakításra szoruló oktatási és képzési rendszereinek kell szolgálniuk. Az Európai Tanács feirai értekezlete következtetéseiben felkéri a „Tagállamokat, a Tanácsot és a Bizottságot, hogy illetékeségi körük szerint határozzanak meg koherens stratégiákat és gyakorlati intézkedéseket a mindenki számára elérhető egész életen át tartó tanulás elősegítése érdekében”.¹ Az Európai Unió / több támogatással is szorgalmazta az e-Egyetemek, e-Oktatás és az e-Európa létrehozását. Az e-Europe révén –mivel a világhálón nincsenek határok – egy olyan virtuális kontinens, ahol létrejönne egy egységes Európa. Sulinet program keretében Magyarországon is számítógépek kerültek az iskolákba, ami alapja az informatikai képzésnek.

¹ Az Európai Tanács Feirában tartott csúcstalálkozójának következtetései, 33. cikkely.

A tanulási lehetőségek átalakulása a technológia fejlődésével

A technika nem csupán az e-learning megjelenésével kapott fontos szerepet az oktatásban, hanem már a számítógép és az internet kialakulása során is jelen volt. Az elektronikus szolgáltatások, (e-business, e-közigazgatás, e-egészségügy,) és köztük az e-learning csak a ma ismert utolsó lépcsőfokai a korábban elkezdődött fejlődési folyamatnak. Ismeretes a Schramm-féle taneszközök nemzedéki felosztása.

Az első nemzedékbe tartozó eszközök: képek, térképek, grafikus ábrázolások, kéziratok, kiállítási tárgyak, modellek, falitablák, makettek, kísérleti eszközök, stb. Ezeknek az eszközöknek egy része egyidős az oktatással. Az ebbe a nemzedékbe tartozó eszközöket az különbözteti meg a következőktől, hogy nem igényelnek gépeket. A harmadik nemzedékbe 19–20 században keletkezett az audiovizuális eszközök tartoznak.

A technika hatalmas fejlődése tette lehetővé a fényképek, a diapozitívok, a filmek, a hangfelvételek, a rádió és a videotechnika felhasználását. A műsorszórás (televízió és rádió), és terjesztés (audió- és videókazetták – melyekről bármikor vissza lehetett hallgatni az élő szót és képet), révén lehetővé vált, hogy milliókhoz jusson el az élő szó és kép. Mindezek az eszközök helyet követeltek az iskolákban is.

A második nemzedékbe tartozó eszközök: tankönyvek, olvasókönyvek és nyomtatott tesztek. Az ember a nyomtatással vezette be a gépet a közlési folyamatba, hogy gyorsan és olcsón, sokszorosítsa a kéziratokat és rajzokat. Az emberi gondolkodás nagy alkotásai váltak, ezáltal tanítási szövegekké. Ezek a második nemzedékbe tartozó eszközök tették lehetővé a közoktatás általánossá válását, az írástudatlanság felszámolását.

A programozott oktatás eszközei képezik negyedik nemzedékbe tartozó eszközöket. Az előzőekben tárgyalattól – interaktivitásuk révén – pedagógiai minőségükben különböznek hisz az ember és a gép közötti érintkezés alapján történik a kommunikáció. Ide sorolhatók a programozott egyéni tanulás eszközein túl a nyelvi laboratóriumok, a személyi számítógépek (PC-k) alkalmazását az oktatásban, interaktív videó, CD-I, a multimedia és a virtuális valóságot megjelenítő eszközöket. Ebben a fázisban jelenik meg a számítógép alapú oktatás (CBT).

Ötödikként említhetjük az internetet, melynek segítségével az összes korábbi találmány által nyújtott funkció elérhetővé vált. Így az internet egy csapásra átalakította a korábbi tanulási modelleket, tartalmasabbá, elérhetőbbé és olcsóbbá téve az oktatást. Ezzel együtt jelent meg a web alapú képzés (WBT vagy IBT), és vált széleskörűen ismertté az e-learning fogalma. Napjainkra az internet a legnagyobb tanulási erőforrássá vált a világon.

A digitális kompetencia fejlesztése és új médiumok oktatása

A tanulás aktív folyamat, melyben sok tényező mellett fontos szerepet játszanak a diákok személyes tapasztalatai. Gyakran találkozunk jó tanulmányi eredményű diákokkal, akik a megszerzett tudást nem tudják átültetni a gyakorlatba, nem tudják helyesen értelmezni a hétköznapi életben előforduló jelenségeket, az új médiumokat.

Az Európai Parlament 2006 decemberében a digitális kompetenciát is felsorolta a kulcskompetenciákat tartalmazó ajánlásában.² Ez a kulcskompetencia a Nemzeti Alap-tanterv 2007-es módosításában is szerepel, ahol a korábban is használt IKT (információs- és kommunikációs technológia) helyett az IST (az információs társadalom technológiái, information society technologies) fogalma jelenik.

A digitális kompetencia egyike azon kulcskompetenciáknak, amelyek majdnem minden műveltségi területhez szorosan kapcsolódnak. Központi mérése még nem valósult meg Magyarországon, ahogy az megtörtént más, a PISA vizsgálatokban erősen fejlődőnek mutató kompetenciaterületeken. Ennek ellenére egyes korosztályok vonatkozásában vannak kutatási eredmények a tanulók önértékelésén alapuló informatikai képességeivel kapcsolatban.³

Forgó S szerint: „Választ kell adnunk arra, hogy a webkettőn alapuló e-learning 2.0-ás alapú tanulási forma – rugalmassága, flexibilitása, szabadon (irreguláris, autonóm) szervezethez való rugalmassága révén – hogyan képezheti a közeljövőben a neveléstudományi, szakmódszertani kutatások alkalmazások fő áramát.”⁴

Az új médiumok tanításában különösen hangsúlyos a konstruktivista pedagógia egyik jól ismert megállapítása, miszerint az új fogalmak beépüléséhez szükséges az is, hogy az új ismeretek hasznosnak ígérkezzenek a diákok számára. Az osztálytermi tudomány és a hétköznapi világ között tehát szoros kapcsolatokat kell kiépíteni. E tekintetben az infokommunikációs technológia számos segítséget nyújthat és erre az elmúlt másfél évtized számos példát is szolgáltatott.

A pedagógiai kutatók nagy része egyetért abban, hogy a digitális írástudást magába foglaló digitális kompetencia meglehetősen komplex, szoros kapcsolatban és függésben áll a többi kulcskompetenciával, nagyban függ a szocio-kulturális háttértől és nehezen mérhető egyetlen teszt segítségével. Antonio Calvani és társai egy 2008-as tanulmányukban a digitális kompetenciát három dimenzió együtteseként definiálják⁵

- technológiai dimenzió, amelyben a problémamegoldás képessége és a változó technológiai környezethez való rugalmas alkalmazkodás kap elsősorban szerepet,
- kognitív dimenzió, melynek lényege az információk „olvasása”, szelekciója, értelmezése, értékelése és bemutatása,
- erkölcsi dimenzió, másokkal való kapcsolat és kommunikáció a technológia felelősségteljes alkalmazásával.

Természetesen e három dimenzió együttesen és egymást kiegészítve járul hozzá a tudás felépüléséhez és annak megosztásához.

A pedagógusok részéről igen nagy érdeklődés mutatkozott az elmúlt években arra, hogy a digitális kompetencia fejlesztése is papír-alapú tankönyvekkel, pontosan rögzített

² A Nemzeti alaptantervben megjelenő kulcskompetenciák alapját a *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning* (2006/962/EC) című dokumentum képezi

³ Dancsó Tünde (2009): A tanulók informatikai készségeinek fejlettsége az általános és a középiskola végén. PhD értekezés. Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Doktori Iskola

⁴ Forgó Sándor: Az új média és az elektronikus tanulás. In: Új Pedagógiai Szemle, 2008. 8–9. pp. 91–97. http://epa.oszk.hu/00000/00035/00135/pdf/EPA00035_upsz_200908-09_091-096.pdf

⁵ Dalgarno Barney; Bishop, Andrea G.; Adlong, William, Bedgood JR., Danny R.: Effectiveness of a Virtual Laboratory as a preparatory resource for Distance Education chemistry students, *Computers & Education* 53 (2009) 853–865

tanmenetek és feladatgyűjtemények alapján történjen. Az Educatio részben a rendelkezésre álló források, másrészt a SuliNova által fejlesztett programcsomagokétól eltérő koncepció mentén a pedagógusoknak digitális tartalmakat, segédanyagokat, számos akkreditált továbbképzést fejlesztett ki. Ez nagy szabadságot biztosít a pedagógusoknak, akik azonban sokszor úgy érzik, hogy nincs kellő pedagógiai támogatás a digitális kompetencia fejlesztéséhez. Ebben az is szerepet játszik, hogy míg más kompetenciák (pl. szövegértés, matematika) területén a tanárok túlnyomó része kellően képzett, addig az információs- és kommunikációs technológia területén még 2010-ben is komoly hiányosságok mutatkoznak a tanároknál.

A tanulók digitális kompetenciájának fejlesztése Magyarországon – szemben a világ sok országával⁶ – leginkább az informatika tantárgy keretein belül történik, de ez korántsem elégséges.

A pedagógiai gyakorlatban számos esetben találkozhatunk azzal a helyzettel, hogy az informatika eszközeit, módszereit a tanárok csupán a tanítás folyamatában használják, míg a számonkérés a klasszikus módon történik. Az értékelés és visszajelzés még klasszikus eszközökkel sem mindig van jelen, az IKT eszközeivel pedig elvétve fordul elő.⁷

„A magyarországi tanárképzésben még nem ment végbe az a paradigmaváltás, amelynek hatására a konnektivistai tanulási módszereket és a web 2.0 eszközeit integrálnák a leendő tanárok módszertani kultúrájába, és a hallgatók már a képzésük során megismerkednének a módszer sajátosságaival.”⁸

A technológiai fejlődés olyan új kommunikációs kultúrát teremtett, melyben lehetőségünk van eddig nem alkalmazott értékelési, számonkérési módokra is. Az IKT eszközrendszere a társadalomban bekövetkezett változások után megjelent az oktatás különböző területein is. Megváltozott a tanár-diák kommunikáció, az információk kezelése és az azokhoz fűződő viszony, valamint végérvényesen megszűnt a papír alapú tartalmak monopóliuma. Sok pedagógus számára ezek a változások az ezredforduló utáni évekre tehetőek.

Az IKT egyrészt esélyt kínál minden tantárgynak arra, hogy oktatási módszereit modernizálja és új, hatékonyabb és népszerűbb paradigmákat alkalmazzon, másrészt a technológiai fejlődés, a társadalom működésének információtechnológiai átalakulása nem áll meg az iskola kapujában.

A globális kihívások hatása az oktatásra

A Jacques Delors által vezetett Nemzetközi Bizottság tevékenységének az eredményét jelentés formájában publikálta. A XXI. század oktatásának kérdéseit a gyorsan fejlődő társadalomba ágyazottan, az oktatás és a társadalom kölcsönhatásában vizsgálja.

⁶ Kárpáti Andrea (2008): Informatikai módszerek az oktatásban. In: Réthy Endréné (szerk.): A tanítás-tanulás hatékony szervezése. Adalékok a jó gyakorlat pedagógiai alapjaihoz. EDUCATIO, Budapest. 113–123.

⁷ Kárpáti Andrea, Dorner Helga (2008): Mentorált innováció virtuális tanulási környezetben. *Magyar Pedagógia*. 108. évf. 3. szám 225–246.

⁸ Forgó Sándor: XXI. századi korszerű tanulási terek és formák. *MAGISZTER (CSÍKSZEREDA)* 7:(4) pp. 26-33. (2010)

„A jövő számos kihívása közül talán az oktatás a leginkább nélkülözhetetlen ütőkártya a kezünkben, amelynek segítségével az emberiséget a béke, a szabadság és a társadalmi egyenlőség felé terelhetjük”.

A Bizottság a témáját a XXI. század várható központi jelentőségű gazdasági-társadalmi problémáival számot vető oktatáspolitikai szemlélettel közelíti meg. Korunkban a jelentős tudományos-technikai fejlődés ellenére gazdasági és szociális téren nem lehetnek illúzióink. Minduntalan új meg új feszültségek jelentkeznek a felgyülemlett igazságtalanságok miatt, s bár a népek kölcsönös függése egyre erősebb, s a problémáik mindinkább globalizálódnak, kérdéses, hogy miként tudnának az emberek megtanulni élni a „világfaluban”, hiszen ugyanezre nem képesek természetes környezetükben: szomszédaik mellett, városaikban, falvaikban, közösségeikben.

Delors, az oktatásnak a gazdaság és a társadalom fejlődésében betöltött fontos szerepéből indul ki. Ismerve a tudomány és a technika jelenlegi és várható fejlődését, valamint a szellemi tényezőknél a javak előállításában játszott növekvő szerepét, a holnap társadalmának létrehozása érdekében vallja, hogy *„az emberi képzeletnek meg kell előznie a technikai fejlődést, az egész életen át tartó oktatásnak központi helyet kell kapnia a társadalomban. Minden országnak ki kell alakítania a maga tartós fejlődési modelljét, tiszteletben tartva az országonkénti sajátosságokat”* „...az oktatási rendszer javítása annak a politikának a függvénye, amely érte a felelősséget vállalja”, *„ez a politika nem hagyhatja úgy történni a dolgokat, mintha a piacképes lenne a hibák kijavítására, vagy mintha valami önszabályozás erre elegendő lenne”*

„Az oktatás szerepe tagadhatatlanul nagyon is fontossá válik, ha közben akarjuk tartani a kommunikációs háló lendületes fejlődését, amely hallótávolságba hozza az egész világot, s az embereket egymás szomszédaivá teszi.”

A globalizálódás problémái nemcsak közvetve, a társadalom életének változásain keresztül jelentkeznek az oktatásban, hanem a gyors demográfiai növekedésen keresztül közvetlen befolyást is gyakorolnak az oktatási rendszerekre.

A migráció komplex jelenségének igen súlyosak a következményei, a befogadók számára nem könnyen megoldható feladat sem a lakosságuk felkészítése a bevándorlók fogadására, sem a jövevények képessé tétele az integrálódásra.

A kormányok feladata, olyan helyzet teremtése az egyén számára, amelyben a világ jobb megismerése révén erősödhet nemzeti identitása, felfedezheti más nemzetek értékes történelmét, megértheti saját magát és a másik embert. Egyidejűleg kell tudatosítani az egyénben saját gyökereit, és megtanítani arra, hogy tisztelje mások, az egész emberiség közös kultúráját. Az oktatásnak és oktatáspolitikának ezzel kapcsolatban igen nagy a felelőssége.

Az oktatás négy alappillére

Az oktatásnak egyszerre kell majd egyre több ismeret formájában egy komplex és állandóan változó világtérképet és iránytűt is nyújtania az ismeretek halmazában való navigáláshoz. Már nem az ismeretek felhalmozása a cél, hanem az, hogy az egyén képessé váljék első megszerzett ismereteinek folyamatos elmélyítésére és alkalmazására a változó világban.

Az oktatás alapfeladatai:

- minden embernek meg kell tanulnia ismereteket szerezni,

- meg kell tanulnia dolgozni,
- meg kell tanulnia együtt élni,
- s meg kell tanulnia élni.

„A tudás ezen alappilléreinek a szervezett oktatáson belül egyenlő helyet kell elfoglalniuk ahhoz, hogy a tanítás „elméleti és gyakorlati szinten is egész életen át tartó globális tapasztalata legyen az egyénnek, mint személyiségnek és mint a társadalom tagjának”

Megtanulni megismerni a legfontosabb, hogy az egyén a tudásnak, mint eszköznek a segítségével megtanulja megérteni, örömmel felfedezni az őt körülvevő világot, ki tudja bontakoztatni szakmai és más emberi képességeit, tudjon kommunikálni és méltó módon élni.

A tévés információk gyors egymásutánisága akadályozza ugyanis a felfedezés folyamatát, nincs lehetőség, elegendő idő az ismeretek elmélyítésére.

A tanulóknak el kell sajátítaniuk az információk közötti szelektálás képességét, megkülönböztetve azt, aminek a megőrzése szükséges az emlékezetben attól, ami fölösleges.

Az ismeretszerzés tanítása során kiemelt hangsúlyt kap a gondolkodás fejlesztése. Külön figyelem fordítandó arra, hogy a különböző tudományágak együttesen fejthessék ki művelő hatásukat. A legbonyolultabb, legértékesebb ismeretanyag ugyanis több tudomány kapcsolódási, metszési pontjaiban jön létre.

A jövő technikailag túlfejlesztett szerveződéseiben a kapcsolatteremtés hiányosságai jelentős zavarokat okozhatnak.

Megtanulni együtt élni másokkal. A pedagógiának feladata mindent megtenni a konfliktusok békés feloldására, az erőszak elkerülésére a nevelés szolgálatában. A nevelésnek ehhez két egymást kiegészítő útja van.

Mivel az oktatás teljesebb felfogása szerint, az egyén testi és szellemi fejlődésének egészét munkálja, a fiatalnak meg kell tanulnia élni, ami a személyiség kiteljesedését jelenti, hogy felnőttként rendelkezzen olyan tájékozódási pontokkal tehetsége kibontakoztatásához, sorsa irányításához, amelyekre támaszkodva nemcsak megérti az őt körülvevő világot, hanem összes képessége alapján képes és kész a felelős cselekvés vállalására is. A Bizottság véleménye szerint annak a pedagógusnak, aki meg akarja tanítani élni a rábízott fiatalokat, tudatában kell lennie annak, hogy állandóan változó világunkban – amelyben az innováció a legnagyobb hajtóerő – a gondolkodás és ítéletalkotás szabadságának elsajátítása mellett a nevelő kiemelt feladata a tanulók fantáziájának és kreativitásának a fejlesztése.

A XXI. században az ismeretszerzés többé nem kizárólag a foglalkozás gyakorlásának eszköze lesz, hanem céllá válik. A tanároknak tehát megnövekszik a szerepük a tanuláshoz való pozitív viszony kialakításában.⁹

A tudáskonceptió változása: nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet

Az átalakulás egyik legszembevetőbb eredménye az, hogy az ismeretekkel szemben felértékelődik a kompetencia, az a fajta tudás, amelynek elsajátítása természetes környezetben, életszerű tapasztalatok szerzésével történik.

Ma már nem csupán az okoz gondot az oktatás tervezői, a tantervek, programok készítői számára, hogy gyorsuló ütemben bővül az az ismeretanyag, amely helyet követel

⁹ Oktatás – rejtett kincs – Delors-jelentés a XXI. századi oktatásról.

magának az iskolai tartervekben. A tudományos, technikai, gazdasági és kulturális fejlődés eredményeként halmozódó ismeretanyaggal való küzdelem, a válogatás és transzformáció legalább egy évszázada gondot okoz a tantervek készítőinek. Viszonylag új, de egyre gyakoribb tapasztalat azonban, hogy a valaha releváns, néha életbevágóan fontos tudás hirtelen elévül, érvénytelenné, haszontalanná válik.

A változások követéséhez már nem elég, ha kialakul a tananyag folyamatos megújításának technikája és kultúrája. Az is szükséges, hogy megváltozzon a tanulás és a tudás általunk ismert fogalma. Lényegében azt a problémát kell megoldani, hogy amellet, hogy a gyerekek gyakran olyasmit tanulnak, ami a szó közvetlen értelmében felesleges számukra, maga a tanulás mégis hasznos legyen.

A tanulás szinterei fokozatosan áttevődnek az iskoláról a gazdasági-társadalmi élet egyéb helyszíneire. Megnőtt azoknak az információforrásoknak a száma és javult azok elérhetősége, amelyek az iskolaival összemérhető mennyiségű és érvényességű tudás megszerzését teszik lehetővé. Például megsokszorozódott a rádió- és televízió csatornák száma. Mivel az adás technikai továbbításának költségei jelentősen csökkentek, megjelenhetnek az ismeretterjesztésre, esetleg az igényes és magas színvonalú tudás közvetítésére specializálódott csatornák is.

Az internet, a számítógépes multimédia alkalmazásai a tanulás változatos és élvezes módszereit kínálják, amivel nemcsak mennyiségileg, de motivációs hatását tekintve is egyre kevésbé versenyezhet az iskola. Az előzetes tudás meghatározó jelentősége több évtizede egyik központi kérdése az oktatás elméletének. Az „iskolába kívülről behozott” előzetes tudás korábban főleg, mint a tanulóknak a tapasztalati, formális oktatás előtti tudása, naiv elméleteik, leegyszerűsített elgondolásaik halmaza került az oktatás kutatóinak látókörébe. Ma viszont már az iskolai célokkal összhangban álló, esetleg az iskolait meghaladó színvonalú „kívülről hozott” tudással is számolnunk kell. A nyelvtudás, a természettudományi tudás alkalmazása, a földrajzi és a gazdasági élettel kapcsolatos ismeretek terén egyre inkább megfigyelhető ez a tendencia.

A tudásról való újszerű gondolkodás segít az iskolai oktatás céljainak pontosításában is. Bár ma még inkább csak e folyamat kezdetén vagyunk, az már látszik, hogy ha pontosabban körülhatárolnánk és megkülönböztetnénk, mely kompetenciákat kell az iskolában kifejleszteni, milyen műveltség(ek)et kell kialakítani, és minek a szakértőivé kell a tanulóknak válniuk, el lehetne kerülni a mindent azonos módon, azonos súllyal és jelentőséggel tanító megoldások csapdait.¹⁰

Az internet közönségelérő hatása

Az internetpenetráció növekedésével együtt nő az internethasználók aránya. Az Ipsos – GfK Hungária adatai szerint 2009. 2. félévében a lakosság 54 százaléka, 4,1 millió ember (a 15+lakosságból) állította magáról, hogy internethasználó (van internet-hozzáférése). Az internet tömegmédiummá válásának újabb jele az internet háztartásokon belüli erősödése: míg 2008 végére 39%, addig 2009 végére 46% (3,9 millió fő) állítja magáról, hogy rendelkezik otthoni internet-hozzáféréssel a kutatócég adatai sze-

¹⁰ Csapó Benő (2002): A tudáskonceptió változása: nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet. Új Pedagógiai Szemle 2002/02

rint.¹¹ Az NHH közlése szerint az internetezők döntő többsége szélessávú internet- eléréssel rendelkezik, 2009 végén a szélessávú internet előfizetések száma mintegy 1,764 millió volt, ami 15%-kal haladta meg a 2008. év végi szintet és az összes internethasználatból az otthoni vált a legjellemzőbbé. Az internetezés gyakorisága is nő: 2009 2. félévében a lakosság 42%-a már legalább hetente internetezett a kutatás szerint.¹²

Az internetezők összetétele is jobban közelít a lakossági átlaghoz.

Bár arányaiban még mindig nem túl nagy a 18–49 éves célcsoporton túli korcsoportok aránya a neten, és ezek internetezési gyakorisága is kisebb, meg kell jegyeznünk, hogy számossága és „elitebb” demográfiai profilja miatt ez mégis említésre méltó szegmens az 50+ lakosság. Ennek felismerését jelzi lassan a tartalomkínálat ilyen irányú bővülése is.

Az azonban az online médiafogyasztási piacon is jellemző, hogy néhány nagy olvasottságú médiumnál koncentrálódik a látogatók java része, és a többi – az internet esetében gyakorlatilag végtelen számú felületmennyiségen – oszlik meg a maradék használat.

A relatíve alacsony szezonális az internetoldalak letöltésében továbbra is jellemző. A napi egyedi internetlátogatók száma a nyári hónapokban csökken, ők azonban valamivel többet interneteznek.

A médiakutatási háttér az online médiumok esetében sokszínű és egyre komplexebb. 2008-tól nyomon követhetők részletes szociodemográfiai célcsoportonkénti internetfogyasztási mintázatok is az eddigieknél pontosabb, kisebb időegységekre, és nem csak site-okra, hanem a fontosabb médiumok meghatározóbb rovataira vonatkoztatva is.

A jelenleg kiskorú csoportok a mai felnőttekétől jelentősen eltérő médiafogyasztásának használatát nem szabad figyelmen kívül hagyni: kereskedelmi médiumokat fogyasztanak és interneteznek.

A fiatalabbak nemcsak nagyobb arányban interneteznek, hanem az internetezéssel töltött idejük is hosszabb. Emellett azonban figyelemre méltó a másfajta mediaválasztás, amely komoly generációs szakadékot jelent. A Nemzeti Média Analízis 15–29 évesekre vonatkozó adatai szerint e korosztály közel harmada kettő internetes médiumot (Facebook és iWiW) látogat leggyakrabban egy átlagos napon. Az internetes és offline médiumok közti különbség mellett szembevetendő a kereskedelmiek előnye is.

A WMR.eco tracking kutatás az üzletemberek (mikrovállalatok, kis- és középvállalatok valamint nagyvállalatok döntéshozói) körében az internet-penetráció meghaladja a 90 (az egyéni vállalkozók körében pedig a 75%-ot). Az átlagosnál innovatívabb és kezdeményezőbb célcsoporttal állunk szemben. Míg otthoni internet hozzáféréssel a 18–69 éves internetezők háromnegyede rendelkezik, addig a vállalati döntéshozók körében ez az arány 95%. A mobilinternet-használat szintén kiemelkedik a menedzserek esetében: mobiltelefonján csaknem 25%-uk internetezik, laptopon pedig valamivel több mint 20%-uk használ mobil szélessávot.

Az interneten egyre több „hétköznapi” tevékenységet végzünk: vásárolunk, játszunk, videót nézünk, recepteket, sőt ismerősöket keresünk és rendszeresen tartunk kapcsolatot online. A hetente internetező magyar felnőttek kétötöde vásárol kisebb-nagyobb rendszerességgel az interneten. A webáruházakat látogatók 40 százaléka előre meghatározott céllal, tehát valamilyen konkrét árucikk miatt „lépbe” egy online boltba, 60%-a pedig

¹¹ <http://www.marketinginfo.hu/tanulmanyok/essay.php?id=2694>, letöltve: 2011.05.03.

¹² <http://www.nhh.hu/index.php?id=hir&cid=10292>, letöltve: 2011.05.03.

kizárólag nézelődés céljából is látogatja azokat – rájuk tehát már jellemző egyfajta „online shoppingolás”.¹³

Az internetező nők 48%-a aktívan keres főzés, gasztronómia, receptek témakörben internetes tartalmakat, harmaduk szabadidőtöltéssel, kulturális programokkal, egészséggel, megőrzéssel kapcsolatos információkat (NRC WMR.women 2009 c. kutatás). „Az elmúlt 2 évben Magyarországon mintegy másfélszeresére nőtt az internetező nők száma, így ma már 1,6 millió nő internetezik legalább heti rendszerességgel. [...] Kilenczetedük olvas szívesen egészségmegőrzéssel kapcsolatos cikkeket, csakúgy, mint ételrecepteket – utóbbit a nők fele aktívan keresi is a megfelelő internetes oldalakon. Természetesen az interneten is kifejezetten nőies témának számít a lakberendezés, a divat és a szépségápolás, de az ezoterikus tartalmak iránt is inkább a női nem képviselői érdeklődnek. [...] A leglátogatottabb honlap-típusok listáját a nők körében a közösségi oldalak és a levelező rendszerek vezetik. Ezt követik a rangsorban a női portálok, az egészséggel kapcsolatos honlapok és a gasztronómiai portálok.

Utóbbi kettőnek a látogatói aránya a kor előrehaladtával növekszik. Az internetező nők kétharmada inkább hasznos dolognak tartja az internetet, és csak minden tizedik tartja inkább szórakozásnak.”¹⁴

A nőkkel ellentétben a fiatalok (15–25 évesek) közül többen tartják a szórakozás szempontjából fontosnak az internetet, és egyértelműen a kapcsolattartási funkcióját tekintik elsődlegesnek. A WMR-cool kutatási eredményei szerint e fiatal csoportok kb. 80%-a otthon internetezik, sőt tizedük wifivel ellátott nyilvános helyen, hordozható gépen, 5–8%-uk mobiltelefonon is internetezik.¹⁵

A mai gyerekek (15 év alattiak) számára a számítógép-használat és az internetezés életük része: e korosztály csaknem fele mindennap fellátogat a világhálóra! 90%-uk játékokra használja mindenekelőtt az internetet. A zenehallgatás, a videónézés a második leggyakoribb online tevékenységük, a 11–14 évesek 82%-ánál jellemző ez. Nem lehet nem észrevenni, hogyan alakul át a mozgóképes tartalmak fogyasztásának helye, ideje, módja: a mai gyerekek számára számítógép képernyőjén videót nézni már egyáltalán nem meglepő, sőt. Ugyanez jellemző a kapcsolattartás online módjainak terjedésére (mail, chat stb.).¹⁶

Az internetes blog – internetes napló

Új kommunikációs műfaj az interneten, a szó a „weblog”-ból (webnaplóból) rövidült, a szerző reflexióival, kommentárjával és gyakran hivatkozásaival ellátott online naplót jelent. A blog, egy olyan periodikusan újabb bejegyzésekkel bővülő weboldal, amely ezek sorozatából áll, függetlenül attól, hogy mi az oldal témája, formája és hogy nyilvánosan elérhető-e. A bejegyzések leggyakrabban – de nem szükségszerűen – fordított

¹³ http://www.nrc.hu/kutatas/piackutatasprezentaciok?page=details&oldal=2&news_id=524&parentID=930, letöltve 2011.05.03.

¹⁴ <http://www.nrc.hu/shop?todo=Product&id=73>, letöltve 2011.05.16.

¹⁵ <http://www.nrc.hu/shop?todo=Product&id=70>, letöltve 2011.05.16.

¹⁶ http://www.nrc.hu/kutatas/piackutatasprezentaciok?page=details&oldal=1&news_id=527&parentID=930, letöltve 2011.05.16.

időrendi sorrendben vannak. A blogok többsége nyilvános weblapként működik bármely internethasználó által elérhetően.

A webes naplók szerves részévé vált sok fiatal életének. Ők jellemzően az ismerősökkel való közvetett kommunikációra használják.

A blogolás

Naplókat, visszaemlékezéseket, emlékiratokat korábban is írtak a régi kor emberei, amelyben vallottak magukról és a világhoz fűződő viszonyukról. Ezek pótolhatatlan szerepet játszanak az adott kor megismerésében, megértésében és feldolgozásában. Az újdonság a blogban viszont az, hogy ez – csakúgy mint az Internet – mindent felborított, amit korábban az emberek a gondolatok megosztásának lehetőségeiről hittek. Gyakorlatilag, eltűntek a határok. Ha valamit közzéteszünk az Interneten, az az egész világ által, akár másodperceken belül hozzáférhetővé válik. Megjelenése óta a blog nagy karriert futott be és ma már számtalan megjelenési formája van. Jelentése kibővült. Eredetileg a blog csak a személyes hangvételű, gyakran megjelenő memoárokat jelentette, de később vállalatok marketing-stratégiájának fontos eleme lett, újabban pedig a politika is igyekszik hasznosítani. A legújabb változatok pedig a műfajilag szakosodott fotó- vagy zeneblogok.

Blog témák:

- egy interneten közzétett személyes, egyéni napló,
- egyéni vagy csoportos politikai véleménynyilvánítás
- üzleti jellegű kommunikáció eszköze
- tematikus blogok

Blog szerzők:

- alkalmi
- a nagy írói közösségek
- vállalatokig

Sok weblog teszi lehetővé a látogatóknak nyilvános megjegyzések írását az egyes bejegyzésekhez, ami közösségek kialakulásához vezethet.

A blogok gyakorlatilag semmiféle formai vagy tartalmi megkötéssel nem rendelkeznek, bár többségük továbbra is hosszabb-rövidebb, döntően szöveges bejegyzésekből áll. A blogok esetében – mint általában a weblapoknál – nagyon jelentős a linkelés lehetősége, amely a bejegyzések kontextusba helyezését segíti elő. A bejegyzéseknek tipikusan permalinknek nevezett saját, állandó és egyedi linkjük van, amelyen hivatkozhatóak.

A blogoknál jelentős a hírcsatornák (feedek) használata, amelyek speciális webcímek, és az olvasók számára a feedolvasókon (hírolvasó programokon) keresztül lehetővé teszik a kedvenc blogjaiknak, híroldalaiknak egy helyen való olvasását, illetve az új bejegyzésekről való értesülést.

Blogolás és kultúra

Azért a blogolás inkább a technológiáról, mint a politikáról szólt, és így a weblogokat és közösségeket működtető eszközök elterjedése összekötötte a blogolást a Nyílt Forráskód mozgalommal. Olyan írók, mint Larry Lessig és David Weinberger nem csak a blogolás népszerűsítésére használták blogjukat, hanem eltérő társadalmi modellek nép-

szerűsítésére is. Az egyik aktuális vita témája az újságírók és a bloggerek körében, hogy a weblogolás mit jelent a hírek megjelenése és a tudósítás szempontjából. Ez a szellemi tulajdonról és a tömegmédiátársadalmi szerepéről szóló kérdésekhez vezet. Sok blogger elhatárolja magát a média „fő áramlatától”, míg mások más csatornán kommunikáló média tagjainak érzik magukat.

Sok bloggernek nagy tervei vannak, és a blogolást a Nyílt Forráskód Politika részének tekintik, vagy a politikában való részvétel növelésének lehetőségeként, így segítve a vita kereteinek meghatározását. Azonban az intézmények a blogolást a „szűrő megkerülésének” tekintik, és közvetlen üzeneteket juttatnak el a nyilvánosságához.

Weblogok létrehozása és publikálása

A blogok megjelenése óta számos szoftvercsomag jelent meg, amelyek megkönnyítik a blogok létrehozását. A blogoknak helyt adó oldalak és a webes szerkesztést lehetővé tevő webszolgáltatások megszáporodtak. Ilyenek például a GreatestJournal, Pitas, Blogger, LiveJournal és a Xanga.

Sok haladó blogger jobban kedveli a szerver oldali szoftver eszközöket, mint például a Movable Type, bBlog, WordPress, b2evolution, Serendipity és a Text. Ezek a programok szélesebb körű konfigurálhatóságot és több lehetőséget biztosítanak, cserébe viszont nagyobb tudást követelnek. Ha webes felületet biztosítanak a szerkesztésre, a szerver alapú rendszerek könnyebbé teszik az utazó emberek számára a szöveg létrehozását és szerkesztését. Sokan szeretik megörökíteni utazásukat úgynevezett travelblogokban.

A blogok főbb típusai

- Személyes: A köznyelvben sokszor „webnapló”. A napló webes változata. Jellemzően egy szerzője van, aki a saját életének részleteit vagy aktuális, konkrét téma szempontjából nem kötött gondolatait osztja meg. Egy webes napló jellemzően a kevés tapasztalattal rendelkező felhasználóknak is lehetővé teszi, hogy bejegyzéseket hozzanak létre és formázzanak. Az emberek leírják a mindennapi tapasztalataikat, érzelmeiket, költeményeiket, írásaikat és gyakran lehetőséget adnak az olvasóknak a részvételre, így megvalósítva Tim Berners-Lee eredeti nézeteit a World Wide Webről, mint közösségi médiumról. 2001-ben a webes naplók iránti érdeklődés drámaian megnövekedett.
- Tematikus: A tematikus blog egy adott témára koncentrálnak, csak abban téve közlé bejegyzéseket. Írói általában otthonosak a témában és saját tapasztalataikat, kutatásaikat osztják meg illetve a témában közzétett más publikációkra reagálnak. A tematikus blogok, a szakmai publikációkkal ellentétben általában személyesebb hangvételűek és szubjektív nyelvezetűek. Sok tematikus blog egy-egy termékkel vagy szűk termékcsoporttal foglalkozik.
- Elmélkedő: Amíg egy személyes weblog elsősorban a mindennapi élettel és eseményekkel kapcsolatos, az elmélkedő kategóriába tartozó blogok a szerzők valamely felvetődő témáról szóló gondolatait tartalmazzák. Ezek általában kevésbé véletlenszerű és többnyire filozofikus témákat jelentenek. Az elmélkedő blogok egyik oldalról természetesen beleolvadnak a személyes weblogokba,

másik oldalról pedig a tematikus blogokba. Általában ide tartoznak a politikai blogok is.

- Haverblog: A HaverBlog egy megosztott napló a weben, mely rövid, gyakran frissített bejegyzésekből áll, amit hasonló érdeklődéskörrel rendelkező barátok szerkesztenek. Ezek egy kisebb-nagyobb társaság hétköznapi életével kapcsolatosak, és olvasóközönségük is ugyanez a társaság.
- **Blogregény:** *A blogregény weben kialakuló interaktív irodalmi próza. A hagyományos regények és naplóregények az irodalom passzív diskurzusában születnek. Ezzel szemben a blogregény olvasói aktív részesei lehetnek a folyamatnak, hozzászólások, fórumok, levelezési listák, vagy akár mikroblog bejegyzésekkel. A legtöbb irodalmi iskola nem foglalkozik a blogregénnyel, mint önálló műfajjal, de ez a trend valószínűleg pár éven belül megváltozik, hiszen a blogregény irodalomkritikai és szövegpszemiotikai szempontból igen érdekes kérdéseket vet fel, kiváltképp az író és olvasó státuszának kérdéskörében.*
- **Hírblog:** *Hírkivonatokat tartalmaz egy adott témakörből. Ezek általában rövid összefoglalókat, illetve linkeket tartalmaznak érdekes cikkekre a sajtóból.*
- Közös blogok: A közös blogoknak több szerzőjük van. Ez általában egy zárt, pár fős „szerkesztőséget” jelent, de a blog akár teljesen is nyitott lehet, engedve, hogy akárki közzétegyen cikket.
- Politikai: A kifejezetten politikával foglalkozó tematikus vagy elmélkedő blogok elsősorban az Egyesült Államokban számítanak népszerűnek. A legtöbbször egy személy a hírekre hivatkozik és hozzá csatolja saját megjegyzéseit, ennél fogva ezek téma szempontjából nem annyira egységesek. A politikai blogok 2003-ban kaptak figyelmet, mivel az egyesült államokbeli jelöltek (Howard Dean és Wesley Clark) is elkezdtek használni. Mindketten nagy figyelmet kaptak. Joe Trippi, Dean kampánymenedzsere nagy figyelmet szentelt az internetnek.
- Leírásblogok: Olyan blogok, amik tippeket adnak a felhasználónak vagy leírás formában vezetik végig a felhasználót valamilyen műveleten. Elsősorban technikai jellegű témáknál fordul elő, de itthon népszerűek a konyhai blogok. Ezek jellemzően egy adott étel elkészítésének folyamatát mutatják be, így publikálva a receptet.
- Vállalati: A vállalati blogokat egy adott cég alkalmazottjai vezetik. Jellemzően ezen belül egy a cég által fontosnak tartott témára koncentrálnak. Ilyen lehet például egy olyan, ami egy adott termékvonallal foglalkozik, vagy valamilyen szempontok alapján vizsgálja a cég termékeit, de gyakoriak azok, amik a termékek használatát mutatja be.
- Komplex blog: A komplex blogok keretében a szerző egy blog alá integrálja különféle tevékenységét, ugyanott – csak más rovatba sorolva – teszi közzé például személyes (magánéleti) bejegyzéseit, szakmai jellegű cikkeit, fotóit, netán közéleti-politikai észrevételeit. A szerteágazó tematikájú komplex blog egyfajta egyszemélyes webűjság benyomását keltheti. Gyakorlatilag több különálló blogról van szó, amiket csak a közös megjelenés és jellemzően a szerző személye köt össze.
- Spamblog: Más weboldalak linkekkel való támogatására létrehozott értéktelen tartalmú blog. Lényege, hogy a linknek a keresőmotorok számára releváns szö-

vegkörnyezetet biztosítson. Tartalma sokszor valamilyen programmal generált, RSS-ekből létrehozott, vagy más szakmai oldalak szövegeinek duplikálása. Mivel a kevésbé tájékozott az olvasókat és kereső motorokat is félrevezeti (főleg az RSS-ből létrehozott és a duplikált tartalmú) létrehozásuk ütközik a webes etikával.¹⁷

A blog formátumok

- **Podcast:** *A 2000 óta gyors fejlődésen átesett blogok egyik típusa a podcast. Itt a blog szerzője egy hangállományt tesz közzé. Jellemzően kisebb zenei betétek kíséretében hangzik el a bejegyzés. Gyakori, hogy ebben beszélgetőpartnerek is részt vesznek.*
- **Fotóblog:** *A digitális fényképezőgépek terjedése miatt egyre népszerűbb formátum. A bloggerek csak közzéteszik a képeiket, rövid ismertetőt (jellemzően címet) fűznek hozzá.*
- **Videóblog vagy vlog:** *A podcasthoz hasonló, ám itt videófelvétel van a hanganyag helyett.*
- **Mikroblog:** *Olyan blog, ami rendkívül rövid, egyszerű tartalmakkal operál. A tartalom általában csak egy-egy linkből, pár mondatból, egy képből vagy videóból áll. Általában személyesebb jellegűek. Ennél a formátumnál a használt technika jellemzően a felhasználó felé nagyon egyszerű, sokszor még a hozzászólások sem lehetségesek. A köznapi nyelvezetben általában ide a közösségi kommunikációs oldalakat soroljuk (a Plurk, a Twitter, a Jaiku, a Turulcsipp, a Tumblr vagy az Iwiw üzenőfal). Általában technikai szempontból a mikroblogok alá sorolják a videóblogokat és a fotóblogokat is.¹⁸*

Az internetes közösségi oldalak

„Csak bejelöltek, mert az jó. És jó volt, mert nagyrésze aktívan nyúzza az oldalt, és egész kis közösség gyűlik össze nap-mint nap az üzenőfal köré. Kellemeset beszélgetünk, és megosztogatjuk egymással életünk apró szilánkjait kép, video, vagy hang formájában.” [...]

Az embereknek kapcsolatokra van szükségük, hogy kifejezhessék önmagukat, elmondhassák véleményüket, megoszthassák életüket másokkal. Ez mindig is így volt. Az online közösségi oldalak, ennek az olthatatlan váagnak engednek teret, ahol kedvünkre alakíthatjuk barátaink táborát, és megoszthatjuk képeinket, videóinkat, hangjainkat csak modernebb formában. Miközben, egy alapvető emberi szükségletet elégítünk ki azzal, hogy valamely csoporthoz tartozni akarunk, közben sokszor nem valós kapcsolatokról vagy barátságokról teszünk tanúbizonyságot. Ismerőseink/barátaink 40–50%-a olyan személyeket tesz ki ezeken az oldalakon, akikkel az életben nem találkoztunk, és lehet nem is fogunk, de valamelyik létező barátunk x-edik barátja, és bejelöltük, hogy csillapítsuk közösségi szomjunkat. Eddig ezzel nincs is baj, de ha azt a szót hallom, hogy barátság akkor valami fizikai kinyilvánításra gondolok, ami elsősorban élő kapcsolatra

¹⁷ www.patronet.hu/Newsletter/2011/CMS.../Modul_blog, letöltve: 2011. 05.17.

¹⁸ www.e-liteclub.com/pg/blog/szili/read/.../wikipedia-blog, letöltve: 2010. 05. 17.

vonatkozik, és nem csak egy profilképre a monitoromon. Ma már úgy is lehet barátkozni, hogy igazán a személyes kontakt teljesen kimarad. Sokszor sokkal nyíltabbak tudunk lenni olyan emberekkel, akiket az internet segítségével ismerünk meg egy közösségi oldalon keresztül, mint olyanokkal, akik a közvetlen közelünkben élnek.¹⁹

A személyes találkozó vagy ismeretség közelebb engedi hozzánk a másik embert, és az interneten csak azt mutatunk meg magunkból a külvilág számára, amit mi akarunk, és amennyit mi akarunk.

Tanítani kellene a közösségi oldalak használatát

A Facebook és a Google kvázi törvényen kívül működő amerikai cégként sokszor előnybe kerül a helyi szolgáltatásokkal szemben, mert az adatvédők keze csak az utóbbiakig ér el – habár a legnagyobbak önérdékükből is törekszenek a helyi törvények betartására. A kisebb külföldi szerverekről azonban sokszor lehetetlen eltávolítani a jogsértő magyar tartalmakat. Emiatt óvatosabban kellene használni a közösségi szolgáltatásokat – de ifjú honfitársaink nem tudják, mit is jelent mindez. A 2011-es adatvédelmi nap legfontosabb megállapításai.

Ha a Facebook ország lenne, 600 millió felhasználójával a harmadik legnépesebbnek számítana a világon. Szolgáltatásai nemcsak országhatárokon, de kontinenseken is átívelnek, ráadásul szerverein az emberek sokszor a legintimebb adatokat tárolják a privát fotóktól kezdve a barátokkal váltott levelekig. Az amerikai szájt és a többi közösségi oldal a világhálót minden korábbinál személyesebbé tette, a gyerekektől a nyugdíjasokig egyre többen használják ezeket. Bár a tömegkultúra részévé váltak, rengeteg veszélyt rejt használatuk.

A Facebook esetében az egyik legnagyobb problémája, hogy az amerikai cég az USA-beli adatvédelmi előírásoknak megfelelően működteti szolgáltatásait a világ minden országában. Ez viszont gyökeresen eltér az európaítól, számos olyan dologra ad lehetőséget a társaságnak, amelyeket a kontinensünkön hatályos jogszabályok tiltanak.

A Facebook-os adatlapjukon a felhasználók akár szexuális identitásukat vagy politikai nézeteiket is feltüntethetik. Ugyanezeket az érzékeny adatokat egy magyar cég által működtetett oldalon csak akkor lehetne tárolni, ha minden egyes felhasználó aláírásával hitelesített írásos engedéllyel járulna ehhez hozzá.

A nyilvános fotók használatáról hiába publikál valaki magáról egy közösségi oldalon nyilvános profiljában fotókat, azt sajtótermékben vagy másik honlapon nem lehet a feltöltő engedélye nélkül szabadon használni, például a barátnők fotóit gyűjtő oldalon leközzölni. Ezzel szemben az ORFK és a Legfőbb ügyészség képviselője úgy vélte, ha valaki önként publikált magáról nyilvános fotókat a neten, akkor a fotók engedély nélküli használata nem minősül személyes adattal való visszaélésnek.

Fontos a közösségi oldalak használatának oktatása. A Nemzetközi Gyerekmentő Szolgálat elnöke szerint az alaptantervbe kellene beiktatni a közösségi média használatát, mivel a szülők sokszor még annyira sem értenek ezekhez, mint a gyerekek: lehet, hogy gondosan ügyelnek arra, hogy tinédzser gyermekük este kilencre mindig pontosan hazaérjen, arra viszont semmi rálátásuk nincs, hogy az interneten kikkel és miről beszélget. A tinédzserek körében kiugróan magas a közösségi oldalak használata, s a konferen-

¹⁹ <http://onlinekozossegioldalak.blogspot.com/>, letöltve: 2011. 05. 17.

cián hivatkozott felmérés szerint adataik elérhetőségeinek leszűkítésében népszerűvé válásuk egyik jelentős akadályát látják. A teljesen nyitott profilok pedig a net rosszindulatú felhasználóinak céltáblájává tehetik őket.

Erősítik kapcsolatainkat az online közösségi oldalak

Az online interakciók nemcsak hogy pozitív hatással vannak a valós életre és helyi közösségeinkre, de az online és offline kommunikációs csatornák összeadódásával kétféle közösségteremtő erő egyesül és fejt ki hatását.

Korábban az online kommunikációt a valóságtól elkülönült, virtuális jelenségként vizsgálták, és csak az online megszerezhető tapasztalatok alapján ítélték meg, miközben az online közösségépítés olyan helyi ismeretségeket és kapcsolati hálókat is segít megőrizni és fejleszteni, ahol a tagok már régóta ismerik egymást

„Ma már az ismeretlenekkel való kapcsolatépítés és a helyi közösségek online megerősödése egyszerre történik, sőt a hangsúly egyre inkább az utóbbi felé mozdul”.²⁰ Az internet mindenkinél teret ad, aki szeretne közreműködni, és a többféle nézőpont egy-egy helyi eseményről vagy témáról mindenkinél jó.

Ugyanakkor az online közösségek másként működnek, mint az offline helyi közösségek. Mivel az online szerveződő csoportoknál – elhagyva a földrajzi kereteket – nagyrészt olyanokkal keressük a kapcsolatot, akikkel egy véleményen vagyunk, a valóságos kommunikációban többféle nézőpont, érdek és vélemény ütközik és több a konfliktus, emiatt pedig az online közösségek összetartóbbak.

A közösségépítés

Sokan tartanak tőle, hogy az online kapcsolattartás a hús-vér barátságok rovására megy. Az aggodalmak alaptalanok: az internetes közösségi oldalak erősítik a közösségi szellemet. Különösen a fiatalok körében.²¹

„Az internet kritikusai – ahogyan egykor a városok terjeszkedésének, és a telefon illetve a gépkocsi elterjedésének bírálói – a közösségi élet megszűnésétől tartanak. Attól félnek, hogy az internetes virtuális közösségek népszerűségével egyenes arányban csökken a hagyományos közösségi élet: kevesebbet járunk kávéházba, parkba és kocsmába”²² – állapítja meg Aleks Krotoski publicista a brit RSA kutatóintézet portálján.

A Metazin is beszámolt az online közösségi oldalak társadalmi hatásával kapcsolatos aggodalmakról. Egyebek között arról, hogy alaptalan az az optimizmus, amely az internetről remélte a digitális demokrácia és a civil kurázszi megerősítését. Ami pedig a demokráciát illeti, nem csak hívei, de ellenségei is kihasználhatják az új technika által nyújtott lehetőségeket.²³

²⁰ <http://www.sciencedaily.com/releases/2010/04/100405131730.htm>, letöltve 2011.05.16.

Caroline Haythornthwaite és Lori Kendall: „Internet és közösség” című tanulmánya, American Behavioral Scientist című lap 2010. április

²¹ http://internetimadokklubja.network.hu/blog/internetimado_klub_hirei/az-internetes-kozossegi-oldalak-erositik-a-kozossegi-szellemet, letöltve 2011.05.16.

²² <http://www.thersa.org/fellowship/journal/features/features/linked-out>, letöltve 2011.05.16.

²³ <http://metazin.hu/node/1787>, letöltve 2011.05.16.

A bírálók szerint a legnagyobb problémát az jelenti, hogy a virtuális közösségek hatására a hagyományos közösségek meggyengülhetnek. Robert Putnam tekintélyes amerikai politológus több művében amellet érvel, hogy a modern technika individualizáló hatású: a polgárok közéleti aktivitása csökken, a begubózás pedig roncsolja a társadalom szövétét. Ha a Facebookon úgysis állandó kapcsolatban vagyunk barátainkkal, nem fogjuk szükségét érezni az aktív civil szerepvállalásnak.

Krotoski elismeri, hogy vannak aggasztó jelek: egyre kevesebben mennek el szavazni, csökken a lakóközösségek és a többi hagyományos közösség jelentősége. A közösségi aktivitás azonban nem vész el, csak átalakul. A régen csak személyesen intézhető ügyek egy része ma telefonon és az interneten is megoldható, de ettől nem esik szét a társadalom.

Krotoski utal Barry Wellman és Keith Hampton szociológusok kutatására, amelyből az derül ki, hogy az online hálózatok erősítik az offline közéletben való részvételi hajlandóságot. A kutatók által vizsgált torontói elővárosra jellemző volt az is, hogy az interneten kötött ismeretségeket személyes találkozások követték, vagyis az online közösségi élet hatására nem csökkent, hanem nőtt a barátok és az ismerősök száma.

Az internet társadalmi hatásait vizsgáló tudósok figyelmét gyakran elkerüli, hogy a fiatalok számára egészen más jelentősége van az online kapcsolattartásnak – teszi hozzá Krotoski. Számukra a barátságoknak természetes része a közösségi oldalakon folytatott beszélgetés, az SMS-ezés, az e-mailezés, a fényképek megosztása és egymás blogjainak olvasása. Aki az online bandázásból kimarad, annak aligha lesznek hús-vér barátai.²⁴

Veszélyesek a közösségi oldalak...?

„A legnagyobb közösségi oldalak mögötti erős gazdasági érdekek közvetve befolyásolják a felhasználók látásmódját, és mint engedelmes zombikká gyúrt bábukat, az egyre kaotikusabbá váló saját konkurencia ellenes harcaikban bevetésre készítetnek. A többszörsően polarizált ellentétek mindenike, válogatott eszközök nélkül próbál nyomást gyakorolni, hogy a saját szebbik arcát mutassa kifelé. Cégek marketingesei felfedezték, hogy az általuk üzemeltetett kamublogokon gagy termékekről is sikeresen lehet ferdíteni a valóságot, – egy kis megvillantott ajándék reményében, a bepalizottak önként küldik tovább barátaiknak a szenzációsnak beállított információt.”

A Facebook, a MySpace, Twitter, vagy az iWiW és még sok más, azon legdinamikusabbban fejlődő „webkettes” internetes közösségi oldalak közé tartoznak, melyeket napjainkban egyre többen és gyakrabban használnak egymás közötti kommunikációra. Eredeti céljuk az volt, hogy régi elszakadt ismerősök felkutathassák egymást, míg más oldalak az internet adta lehetőségeket kihasználva, már eleve valamilyen gazdasági csoport támogatási platformja.

A webkettes oldalak népszerűségében nagy szerepet játszik, hogy látszatra többé-kevésbé következmények nélkül, bárki jól megmondhatja a magát a nagy nyilvánosság előtt. A végén valahogy sohasem az egyén az, aki jól jár, ő átfőmálódik, „trendi” viselkedési formákat ölt magára és csak túlkésőre, vagy észre sem veszi, hogy láthatatlan pórázon rángatják.

²⁴ http://homes.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/neighboring/neighboring_netville.pdf,
letöltve: 2011.05.16.

Mára a közösségi oldalak mögött többnyire veszélyt, kockázatot jelentenek, és csak kérész életű, hamis lehetőségeket, élményeket nyújtanak a felhasználók számára. A tagok meggondolás nélkül helyeznek el magukról, barátaikról, ismerőseikről szóló személyes adatokat, egyéb információkat, ráadásul még az ismerősök is hozzá tesznek egy-egy adatot. A kíváncsiságból összegyűjtött adatokat pedig, első sorban az oldalak működtetője ingyen használhatja saját céljaira, de kis leleményességgel bárki gyűjtögethet a nyitott adatforrásból.

Nyílt titkok

A közösségi oldalakon a kiszolgáltatott információkat nem csak maga a felhasználó, hanem ismerőseinek hálózata is gyarapítja. A láthatatlanság háttéréből szélhámos idegenek, saját céljaik elérése érdekében ügyes tudatossággal manipulálják az egyre növekvő adathalmazt, amivel alkalom esetén nagyon csúnyán vissza lehet élni. A kiszemelt alanyról törvénytörő módszerek nélkül is rengeteg bizalmas adat összegyűjthető, ezen kívül a marketingesek, a HR-szakemberek, a rendőrök, a titkosszolgálatok, vagy éppen az IT-bűnözők speciális célszoftvereket is bevetnek.

A származó veszélyeket, igazából nem lehet korosztályhoz kötni. A gyerekeket nagyon könnyű megvezetni, naiv hiszékenységük miatt habozás nélkül megadják adataikat, és tapasztalatlanságból nem is gyanítják, hogy esetleg egy szélhámos kérdéseire válaszolnak, ebben a feje tetejére fordított világban örülnek annak, hogy valaki számára az „ő véleményük is fontos”.

A leendő munkavállalóról már állásinterjú előtt olyat is meg lehet tudni, ami kedvetlen fényt vetít rá, de ez fordítva is igaz lehet. Bizonyos helyzetekben még egy ártalmatlan bulifotó is kompromittáló, vagy peres ügyben elérhető bizonyíték lehet. Munkavállalók, diákok karrierje törhet derékba egy-egy meggondolatlan elszólás nyomán. Családok mehetnek tönkre. A visszakövethető nyomokat lehetetlen teljességgel eltüntetni. Népszerűségüknek és szolgáltatásaiknak köszönhetően az ilyen oldalak a legalkalmasabbak a kiszemelt áldozat internetes és egyéb szokásainak feltérképezésére, legyen az bármennyire is óvatos és meggondolt. Minden megtudható, hogy milyen napokon, mikor és hol tartózkodik, mikor megy munkahelyére, mi a foglalkozása...

Személyes adatok, képek néhány kattintással kimásolhatók, a hálózati adatlapokról és teljesen mindegy, hogy bosszúból vagy csak heccből „kissé áttuningolva” máshova elhelyezve, kínos helyzetbe hozhatják az áldozat személyiségét. Ami kikerül az internetre, az több év múlva is több helyről visszaköszön, nagyon nehéz nyomtalanul eltüntetni. Amit saját szemükkel látnak az emberek, többnyire készpénznek veszik, ha nagy ritkán mégis lehetőséget adnak kimagyarázni, akkor sem könnyű bizonyítani a visszaélést.

Megszerzett adatok birtokában idegen személyiségbe burkolózva, gátlástalanul lehet elkövetni a legelvetemedettebb etikátlan dolgokat.²⁵

Gyors információ, de hiteles?

A híroldalak erőszakos reklámfelületek értékesítéséből, cégek és pártok által szponzorált cikkekből finanszírozzák működésüket. A tény felismerése az újabb és szaba-

²⁵ www.intermatrix.hu/common, letöltve: 2010. 05. 17.

dabbnak tűnő közösségi oldalak felé száműzte az olvasókat, ahol sokkal gyorsabban és natív, „profí újságíró” szemüvege nélküli hírekhez lehet jutni. Így történhet meg, hogy az egy héttel korábbi Facebookon olvasott bejegyzésből gyártott rémhír, ugyanazon helyesírási hibákkal klónozva köszön vissza tucatnyi hírportálon. Mit sem számít a hitelesség, fő a szenáció!

Az estek többségében a közösségi oldalak nem önmagukban veszélyesek, sokkal inkább, mert sokak érdekből, bosszúból teszik azzá. Van rá pénz, van rá idő, mert nekik megéri.

Veszélyeztetve

Az európai átlagot tekintve a magyar gyerekeknek van a legtöbb ismerősük a közösségi oldalakon, az adatvédelemre azonban csak kevesen ügyelnek. A gyerekek fokozott veszélynek vannak kitéve a világhálón.

Egy friss felmérés adatai szerint a 9-16 éves magyar gyerekek 93 százaléka az interneten aktív, 66 százaléka közösségi oldalon profillal rendelkezik, 31 százalékuk pedig valós azonosítókat ad meg magáról, s a nyilvános profilok aránya is jóval nagyobb, mint az Európai Unióban.

Ahogy az internet terjed, úgy nő annak veszélye is, egy 2010-es felmérés adatai, amelyek szerint a gyerekek 53 százaléka naponta internetezik, 38 százalékuk pedig hetente többször. Ilyenkor sok veszélynek vannak kitéve, többek között a közösségi hálókön is.

A kapcsolati hálók remek célpontjai az adathalászoknak. A blogok is ugyanolyan veszélyforrások lehetnek, mint a közösségi oldalak. A fiatalok a leginkább veszélyeztetettek. A pedofilok sokszor próbálják rávenni a gyereket személyes találkozóra, de az is gyanús lehet, ha egy középkorú férfinak szinte kizárólag fiatalokú ismerősei vannak. Mások külföldi oldalakra kerülnek fel tizenéves lányok közösségi oldalokról letöltött fotói.²⁶

Az iWiW egy vezető közösségi hálózat webhelye, melynek 2007. augusztusi adatok szerint 2,6 millió tagja van, akik közül sokan kamaszok. A kapcsolatok száma pedig elérte a 220 milliót. A feliratkozáskor a felhasználók nevüket, szeretem-nemszeretem dolgaikat és képüket tartalmazó, személyes profilt hoznak létre. Ez a profil a webhely összes látogatója számára nyitva áll. A felhasználók képeket és videókat is feltölthetnek, az üzenőfalon keresztül pedig a baráti listájukon szereplőkkel gondolataikat is megoszthatják.

A felhasználók ismerősei a kapcsolati hálón keresztül lenyomozhatók, bárkiről megszereshetők személyes adatok, illetve kéretlen levelek, valótlanságokat állító üzenetek továbbítására is használják a weboldal szolgáltatásait.

Sok szülő nem is tudja pontosan, hogyan is működik az iWiW, hogyan használják azt a gyermekei és mik a veszélyei. Az iWiW és a többi közösségi hálózat webhelyeinek egyforma az alapvető kínálata: személyes profil, üzenőfal és a „barátok” interaktív listája.

A gyerekek számos magatartási és biztonsági kockázattal találkoznak a közösségi webhelyre feliratkozás és annak használata kapcsán.

- Internetes kötekedés: A gyerekek olyan dolgok kimondására is hajlandóak a neten, amit nem tennének meg személyesen. Akármelyik végén is van a gyerek az ilyen kötekedésnek, a netes kötekedés érzelmi töltésű konfliktusba sodorhatja.

²⁶ <http://origo.hu/irjon/index.html>, letöltve: 2010. 05. 16.

- Törvényellenes magatartás: Némelyik gyerek olyat állít, aminek sokkal komolyabb lehet a következménye. Cselekedetük jogi jelentőségével tisztában nem levő tinik nemszeretnek tanárokat és más felnőtteket rágalmaznak.
- Ragadozók: Sajnálatos módon a felnőttek gyermek- vagy fiatalok áldozat keresésére használhatják ezeket a helyeket. A személyes profilokban a törzshe-lyek, címek, iskolák neve után kutakodva megtalálhatják azt az információt, amellyel becserkészhetik a gyereket.
- Számítógépes bűnözés: A számítógépes bűnözők rávehetik a gyanútlan felhasználót, hogy olyan személyes és pénzügyi adatait árulja el, amellyel aztán azok a bankkártya vagy a bankszámla terhére gazdagíthatják magukat.²⁷

A weben megkereshetőek a gyermek lapján közölt információk. A gyerek azonban úgy érezheti, hogy a szülő nem bíz benne, ha letiltja profilját és túlszűrte egyszerű a szülő tudta nélkül egy újabbat nyitni. A beszélgetés, a bizalom építése és a tanítás sokkal hatásosabb.

FaceBook

A Facebook amerikai alapítású ismeretségi hálózat, amely 2004. február 4-én kezdte működését. Eredeti neve a Thefacebook volt. A világ egyik legnagyobb ismeretségi hálózata, 2011 februárjára már több mint 637 millió regisztrált felhasználóval működik. A 2009. januári Compete.com rangsorolása alapján a Facebook a világ leggyakrabban használt szociális hálózata, a havi aktív felhasználók száma szerint, megelőzve a My Space nevű közösségi oldalt.

Működése

A rendszer használata ingyenes, hozzá csatlakozni meghívás nélkül, egyszerű regisztrálással lehet, szemben a 2010 végéig meghívásos alapon működő magyar iWiW-vel. A felhasználók létrehozhatnak egy személyes profilt, kapcsolódhatnak ismerőseikhez, csoportokhoz és rajongói oldalakhoz egyaránt, valamint üzeneteket válthatnak és eseményeket szervezhetnek. Az üzenőfalon keresztül híreket, információkat, weboldalakat és videókat is megoszthatnak egymással. Városok, munkahelyek, felsőoktatási intézmények vagy régiók által szervezett közösségekhez csatlakozhatnak, és érhetnek el bennük másokat. A saját hálózaton belül a mások adatlapja részleteiben is látható, míg más közösséghez tartozó felhasználó adatlapja nem, de ez függ a felhasználók egyedi beállításaitól is.

Története

Az oldal létrehozásának ötlete eredetileg Mark Zuckerberg egyetemi előkészítő iskolájának a Phillips Exeter Academy-nak, fényképes, nyomtatott, könyv alakú kiadványa volt. Ezek a könyvek már évtizedek óta közzéadtak voltak és használatban álltak a tanárok és a diákok számára. A Facebook története valójában 2003-ban kezdődött a Facemash nevű alkalmazás kidolgozásával. Adam D'Angelo, aki Mark Zuckerberg legjobb barátja volt a középiskolában, létrehozott az egyetemisták számára egy kezdetleges

²⁷ <http://pcworld.hu/kozossegi-portalok-veszelyei-20070904.html>, letöltve: 2010. 05. 16.

társasági oldalt. A programnak olyan sikere lett, hogy használóinak száma a százezret is meghaladta. A honlap népszerűségének hatására írta meg Mark Zuckerberg a CourseMatch programot, ami aztán a Facebook létrehozásához vezetett. Ő és Eduardo Saverin akkor alapították a Facebookot, amikor még a Harvard Egyetemre jártak, társaik voltak még a fejlesztésben Dustin Moskovitz és Chris Hughes. Kezdetben csak a Harvard hallgatói számára volt elérhető az oldal felhasználása, majd később más egyetemekre is kiterjesztették, mint az Ivy League és a Stanford University. Azután minden egyetemista, majd minden 13 évesnél idősebb személy is regisztrálhatott a Facebookon. Peter Thiel volt az első, aki anyagilag is támogatta a céget, mintegy félmillió dollárral. Az oldalon lehet üzeneteket felírni az üzenőfalra, lehet fotókat feltölteni és megosztani. Jelenleg több mint 600 millió aktív felhasználóval rendelkezik, ez a szám napról-napra emelkedik. (A Hi5 58, az Orkut pedig 46 millió körüli havi látogatószámmal bír.) Az oldal jelenleg 207 országban, 37 különböző nyelven érhető el, és 2010 januárjára már szinte teljesen elkészült a magyar változat, amelynek fordítását a felhasználók készítették.

Összes aktív felhasználó²⁸:

Időpont	Felhasználók száma Millió	Eltelt napok száma	Havi átlagnövekedés %-ban
2008.08.26.	100	166.5	178.38%
2009.04.08.	200	225	13.33%
2009.09.15.	300	150	10%
2010.02.05.	400	143	6.99%
2010.07.21.	500	166	4.52%
2011.01.05.	600	168	3.57%

„Like-old magad!” – a tetszést kifejező ikon

A like, magyarosan lájk gomb a Facebook egyik legismertebb fejlesztése. A szó jelentése: „tetszik”. – A „dislike” (nem tetszik) gomb, ami ennek ellentéte, jelenleg még nincs alkalmazásban és nem is lesz Mark Zuckerberg szerint, ez egy lehetőség ugyan a vélemény kifejezésére, de nem illik bele a cég arculatába. – A Facebook 2009 februárjára fejlesztett ki egy alkalmazást, amelynek a „like” nevet adták. A gomb feladata az, hogy az emberek tetszésüket fejezhessék ki általa egy adott dolog, vagy termék kedvelése kapcsán. A gomb használatával egy kattintással jelezni lehet a tetszésnyilvánítást, nincs szükség hosszabb véleményezésre. A kezdeményezésnek az adta a háttérrel, hogy egy sokkal személyesebb kapcsolatot akartak kialakítani az addigi helyett a honlapok látogatói számára. Természetesen a szöveges véleményezés lehetősége továbbra is fennmaradt. A gomb egy kódgenerátor segítségével készíthető el és a Facebookon kívül más weboldalakra is beilleszthető.

²⁸ www.tec-search.net/hu/group/5687/Facebook, letöltve: 2011. 05. 17.

A lájkolás annyira elterjedt, hogy számtalan esetben más célra is használják a gombot, például adománygyűjtő honlapok. Ebben az esetben az adományozó eldöntheti a gomb megnyomása által, hogy az alkalmazást fejlesztők milyen célra fordítsák kattintásuk, networkjük értékét. A felhasználók, amennyiben telepítik a edge.create alkalmazást, akkor látni fogják, hogy mikor kattintanak rá az oldalukon lévő gombra, ezáltal napi statisztikát láthatnak arról, hogy hányan kedvelik az oldalukat.

A kattintás által a Facebook üzenőfalán megjelenik, hogy a felhasználó kedveli a szóban forgó oldalt. A megjelenés által terjed Facebookon belül az oldal linkje. A honlapon, ahol a gombot elhelyezik, megjelenik a tetszésnyilvánítások száma. Az ismerősök neve megjelenik a gomb alatt, amennyiben nekik is tetszik az oldal.

A „Like” gomb kiváltja a megosztás gombot is, hiszen a megnyomása után már egy egész történet kerül az üzenőfalunkra egy lekicsinyített képpel együtt, sőt még megjegyzéseket is fűzhetünk hozzá.

A „Like” gomb annyira sikeres, hogy a Google is bevezet egy Google +1 tetszésnyilvánító gombot, amely a kereső oldalán jelenik meg a találati listák elemei mellett. Ezt a gombot akkor kell majd megnyomni, ha az adott linket hasznosnak találtuk és értékelni szeretnénk.

A Facebook „tetszik” (like) gombjának használatával a közösségi oldal működtetői követni tudják a felhasználók szokásait, netes viselkedését. A gomb egy sütit helyez el és ennek segítségével függetlenül attól, hogy regisztrált tagok-e az illetők, vagy sem, tudni lehet, hogy mivel foglalkoznak. A süti egy egyedi azonosítót kreál, ennek segítségével ismeri fel a rendszer a felhasználót.

A Facebook Magyarországon

2008. november 26-án elindult a Facebook magyar változata, mely hamarosan rendkívül népszerűvé vált. A fordítást magyar felhasználók végezték és ez a munka ma is folyik. A Socialbakers adatai szerint 2011 márciusában az aktív felhasználók száma Magyarország területén elérte a 2.842.400 főt. A leglátogatottabb oldalnak a Túró Rudi bizonyult, míg a legtöbb felhasználót a médiában a Showder Klub gyűjtötte össze. A magyar Facebook 2011. januári statisztikai adatai szerint, az akkori 2 600 680 regisztrált felhasználó közül 35% a 18 és 24 év közötti korosztályból tevődik össze. 30% tartozik a 25 és 34 év közötti korcsoportba, míg a 35 és 44 év közöttiek csupán 12%-ot birtokolnak. A fennmaradó 24%-on a 45 éven felüliek osztoznak. A nemek aránya a következő: a férfiak 48%-ban, a nők pedig 52%-ban képviseltetik magukat a rendszerben.

Társadalmi hatásai

Pszichológusok szerint az oldal káros hatással lehet a gyenge önértékeléssel rendelkező tizenévesekre, amikor ismerőseik pozitív élményeiről és népszerűségéről értesülnek.

2010. október közepén több millió Facebook-tag egyedi azonosítója került át több reklámcég rendszerébe. A The Wall Street Journal szerint olyan felhasználókat is érint, akik bizalmasnak jelölték a profiljukat. Néhány esetben az alkalmazások a barátok e-mail címét is elérhetővé tették a reklámcégek előtt. Azt nem lehet tudni, hogy mióta lopják az adatokat.

November végén a Német Fogyasztóvédelmi Központok Szövetsége bírósági eljárást indított a Facebook ellen, mert szerintük a Facebook egyáltalán nem veszi figyelembe az európai adatvédelmi törvényeket.²⁹

Politikai hatásai

Az oldal használata fennállása óta néhány országban ellenállásba ütközött és ütközik ma is. Szíriában, Kínában, Iránban, Bangladesbhen, Pakisztánban többször blokkolták 2010 folyamán.

2010 májusában a Facebook egy közösségi csoportja arra buzdította a felhasználókat, hogy május 20-án Mohamedről készült rajzokat küldjenek. A rajzverseny szervezői az ellen a blogger ellen akartak tiltakozni, aki megfenyegette a South Park készítőit, mivel az egyik epizódban Mohamedet medvének öltöztetve jelenítették meg. A próféta ábrázolására való felhívás nagy felháborodást keltett Pakisztán-szerzte és sok más iszlám országban. Karacsiban tüntetéseket tartottak emiatt és kötelezték a Facebook betiltását. A portál elérhetőségét egész májusban blokkolták.

Politikai elemzők szerint 2011 elején a nagy arab válság kirobbanásában is jelentős szerepet játszhatott.

Mivel rendkívül gyorsan terjednek az információk a világhálón, a közösségi oldal szerepe a politika változásaiban is megnyilvánul. Több országban korlátozták, vagy szüntették be teljesen az internet szolgáltatásokat a Facebookon elindult tüntetés szervezése hatására. Horvátországban 2011. március 7-re szerveztek tüntetést a Facebookon a jelenlegi kormány politikája ellen. Az így kialakult tüntetésen több mint 8 ezren vettek részt. 2011. március 31-én a Facebook palesztin megszüntette Harmadik Palesztin Intifáda nevű oldalt, amelyen 2011. május 15-ére szerveztek volna felkelést.

A Facebook pozitív és negatív hatásai

Adatvédelmi probléma, hogy a Facebook információk, képek, videók megosztására alkalmas, egyre inkább előtérbe kerülnek az adatvédelmi kérdések, és sokan hevesen arra hivatkozva, hogy az oldal súlyosan sérti a magánéletet.

Mindenki szabadon dönthet arról, csatlakozik-e a Facebook felhasználók népes táborához vagy sem és mindenki saját maga dönt arról, mit oszt meg a többiekkel és mit nem.

A Facebook-ra feltöltött adatok nyilvánosak, és mindenki által hozzáférhetők, aki az adott profil oldalt meglátja.³⁰

Pozitív hatásai

A Facebook-ot kedvelők órákon át képesek böngészni mások profil oldalát, míg olyanok is vannak, akik már ennek a gondolatától is rosszul vannak.

– Megtalálhatjuk régi barátainkat, és újra beszélhetünk velük.

²⁹ <http://socialpaper.blogspot.com/2011/03/facebook-tortennete.html>, letöltve: 2010. 05. 08.

³⁰ <http://www.kamaszpanasz.hu/hirek/lelek/3124/internet-bizonsag>, letöltve: 2010. 05. 16.

- Tarthatjuk a kapcsolatot a barátaikkal, függetlenül attól, a világ mely pontján tartózkodnak éppen.
- Folyamatosan tudjuk a barátainkat, családjukat értesíteni mindarról, ami éppen történik velünk.
- Népszerűsíthetjük magunkat, és az általunk végzett munkát.
- Hasonló gondolkodású, érdeklődési körű csoportokhoz, közösségekhez kapcsolódhatunk.
- Megoszthatjuk kedvenc zenéinket, videóinkat a barátainkkal.
- Különböző játékokon játszhatunk és számos más alkalmazás is a rendelkezésed-re áll.
- Bármikor kommunikálhatunk a barátainkkal.

Negatív hatásai

Mint minden számítógépes rendszer, a Facebook is tartalmaz olyan elemeket, amelyek veszélyt jelentenek a felhasználóra. A biztonsági szoftverek megpróbálják kiszűrni ezeket, de valójában a felhasználó tudja a legjobban megvédeni magát, ha odafigyel ezekre az elemekre. Példa rá, hogy hírességek szexvideóit kínálják fel megtekintésre. A gyanútlan felhasználó rákattint a videóra, és nem tudja, hogy valójában egy láthatatlan Like gombot nyom meg, a lejátszógomb helyett, mögötte pedig videót nem talál. A jelenséget clickjackingnek nevezik.

A Symantec 2011 májusában jelentette be, hogy egy olyan rés volt a Facebook rendszerében, ami 2007-től éveken át lehetővé tette, hogy a közösségi oldalakon jelen lévő harmadik felek (hirdetők, szolgáltatást kínálók stb.) hozzáférhessenek az összes felhasználó adataihoz (profil, képek, chatüzenetek stb.), akkor is, ha a fióktulajdonos ezt nem engedélyezte. A Symantec már korábban, április második hetében értesítette erről a Facebookot, akik megtették az első lépéseket a hiba kijavítására, és a köszönetnyilvánítás mellett hivatalosan is közölték, hogy vizsgálatuk semmiféle bizonyítékot nem talált arra, hogy bárki is kihasználta volna a lehetőséget adatgyűjtés céljából. A Facebook a híradások özöne után tegnap este a fejlesztői blogban bejelentette, hogy a gondokat okozó régebbi autentikációs rendszerüket frissíteni fogják, az OAuth 2.0 és a HTTPS bevezetését három lépésben végzik el októberig.

A legújabb Facebook-vírus az „Asprox.N” nevű trójai, ami e-mail formájában érkezik, azt közli a felhasználóval, hogy a Facebook-fiókja spamet terjesztett, emiatt a belépési adatokat központilag megváltoztatták, és új jelszót küldtek egy csatolt fájlban a régi helyett. A fájl úgy néz ki, mint egy igazi Word-dokumentum, de valójában egy exe file, amelyre ha rákattintunk, letöltődik. A valódi spammelés pedig éppen ekkor kezdődik el.

2010-ben már feltűnt és 2011-ben ismét visszatért a dislike spam, ami azt kéri a felhasználótól, hogy kapcsolja be az alkalmazást, ezzel viszont valójában csak levélszemetet generál.

- Számos nem kívánt baráti és idegenek általi kéréssel bombázhatnak.
- A barátaink és a családjuk mindig tudni fog arról, mikor hol járunk, vagy éppen mi történik velünk.
- A feltöltött képeinkkel visszaélhetnek.
- Előfordulhat, hogy olyan személlyel kötünk barátságot, akinek becstelen szándékai vannak.

- Nem kívánt visszajelzést kaphatunk a barátaink által postolt minden egyes tevékenységről.
- Időről időre spam-ekkel és bosszantó reklámokkal bombázhatnak.
- Barátaink életében történő, jelentéktelen események felesleges dramatizálásának leszünk tanúi.
- Amennyiben nem frissítjük rendszeresen az adatvédelmi beállításokat, bárki hozzáférhet az adatainkhoz, képeinkhez.
- A barátaink olyan képeinket tehetik fel, amiről nem szeretnénk, hogy mások is lássák.
- Olyan adataink is nyilvánosságra kerülhetnek, melyeket normális esetben nem adnánk ki.
- Rengeteg időt fogunk a Facebook előtt eltölteni, mivel a legtöbb ember számára függőséget okoz.³¹

Az internetes videómegosztók

A felnőtt internetezők 71 százaléka tagja valamelyik közösségi oldalnak, harmaduk pedig kisebb-nagyobb rendszerességgel néz tévét vagy hallgat rádiót a világhálón keresztül – derül ki a Kutató Centrum és a MASMI Hungary Piacutató Intézet közös felméréséből.

A közlemény szerint a kutatás 2008 decemberében egy 1.031 fős, reprezentatív lakossági minta alapján vizsgálta a 18-64 évesek internetezési szokásait. A felmérés alapján, bár nagyon népszerűek a közösségi oldalak, a netezőknek csak 51 százaléka látogatja legalább havi rendszerességgel. A fórumokat, blogokat is minden második netező olvassa: 23 százalék legalább alkalmanként, 1-2 havonta részt vesz formálásukban is.

Az interneten a közösségi szolgáltatások mellett a hagyományos médiatípusok, így a rádió és a tévé használata is egyre jellemzőbb: a 18-64 éves netezők több mint 22 százaléka legalább havonta egyszer néz vagy hallgat műsorokat a világhálón keresztül, 16 százalékuk pedig legalább heti rendszerességgel teszi ezt. Az elemzés kiderítette, hogy az internetezők több mint tizedének nincs e-mail címe. Legkevésbé a kisvárosban élők, az alacsony jövedelműek és az alacsony végzettségűek leveleznek a világhálón: utóbbiak közel negyede például soha nem e-mailezik. Ennek ellenére a levelezés az egyik legnépszerűbb netes tevékenység a kutatás szerint, amit csak az általános keresés és az információgyűjtés előz meg. Az internet használók háromnegyede munkához, iskolai feladatok megoldásához is segítségül hívja a világhálót, több mint a felük ráadásul legalább heti rendszerességgel. Vásárlás előtt 68 százalékuk gyűjt információt az interneten, és 31 százalék a beszerzést is intézte már online. Hódítanak a videómegosztó portálok

Magyarországon, 2008 végén már több mint 650 ezren néztek rendszeresen online videó tartalmat – derül ki a GKIE NET – T-Home – T-Mobile Jelentés az internetgazdaságról 2009. májusban közzétett kutatásából. Az interneten keresztüli videó tartalom fogyasztása egyre népszerűbb, így a világban is megjelentek a domináns szereplők – de ezek mellett a hazai videómegosztó szolgáltatásoknak is kiemelt szerep jut. A videómegosztók a mozgóképes tartalom keresőmotorjaivá is válnak.

³¹ <http://www.sulinet.hu/tart/kat/S>, letöltve: 2010. 05. 16.

Magyarországon, 2008 végén a 14 évnél idősebbek közül 3,09 millió fő (teljes népesség 36%-a) számított rendszeres internethasználónak, online videó tartalmakat pedig már 21%-uk (650 ezer fő) nézett rendszeresen.

Összefoglalás

Dolgozatomban, szerettem volna bemutatni az új médiumokat és az új médiumokkal kapcsolatos jelenségeket a tanításban.

A médiaoktatásban is fontos, hogy az új jelenségeket a pedagógusnak is meg kell ismernie, meg kell tapasztalnia az új médiumokat. Úgy tudunk naprakészek lenni, ha igyekezzünk foglalkozni a legújabb adathordozók kommunikációs sajátosságaival. A tananyagaink frissességét úgy tudjuk megőrizni, hogy figyelemmel követjük azokat a jelenségeket, amelyek újdonságnak számítanak a mozgóképkultúrában, ezeket próbáltam bemutatni.

Az internetes videomegosztók, közösségi oldalak, blogok térhódítása a televíziós műsornézési szokásainkat is megváltoztatta, ezeket a változásokat próbáltam feltárni a dolgozatomban.

A hihetetlenül gyors ütemben megjelenő, újabb és újabb infotechnológiai berendezések, amelyeknek használatával és a vizuális kultúrára gyakorolt hatásával a pedagógusnak tisztában kell lennie, ha lépést akar tartani a monitorokultúra fejlődésével, a tanulók ízlésének és médiaszöveg-fogyasztási szokásainak változásával, és ismereteik gyors gyarapodásával. A tananyag szüntelen átalakulásban van, ezért tartom fontosnak a dolgozatomban leírt megállapításokat felhasználni és tovább adni a hallgatók számára.

Felhasznált irodalom és URL jegyzék

- Szijártó Imre (2008): *Mozgóképkultúra és médiaismeret tanításának módszertana*. Debrecen, Pedellus tankönyvkiadó. 38-41.
- Castells, Manuel (1996) *Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell.
- Az Európai Unió Bizottságának a távközlési, média és információtechnológiai szektorok konvergenciájáról és ennek szabályozási kihatásairól szóló zöld könyve [European Commission – Brüsszel, 1997. december 3.]
www.mtakpa.hu/kpa/download/1202850.pdf, letöltve: 2011. 05. 14.
- Az Európai Tanács Feirában tartott csúcstalálkozójának következtetései, 33. cikkely.
- A Nemzeti alaptantervben megjelenő kulcskompetenciák alapját a *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on Key Competences for Lifelong Learning* (2006/962/EC) című dokumentum képezi
- Dancsó Tünde (2009): *A tanulók informatikai készségeinek fejlettsége az általános és a középiskola végén*. PhD értekezés. Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Doktori Iskola
- Dalgarno Barney; Bishop, Andrea G.; Adlong, William, Bedgood JR., Danny R.: *Effectiveness of a Virtual Laboratory as a preparatory resource for Distance Education chemistry students*, *Computers & Education* 53 (2009) 853–865
Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, pp. 103-111. (ISBN:978 963 284 123 6)
<https://vm.mtmt.hu/download/1200848.pdf>
- Forgó Sándor: *Kisnagymédia az oktatásban*. In: Ollé János (szerk.) *II. Oktatás-Informatikai Konferencia*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, pp. 76-81.
- Forgó Sándor: *Az új média, technológiák és tanulás*. In: Ollé János (szerk.) *I. Oktatás-Informatikai Konferencia*. Tanulmánykötet. Budapest, Magyarország, 2009.01.30

- Kárpáti Andrea (2008): Informatikai módszerek az oktatásban. In: Réthy Endréné (szerk.): A tanítás-tanulás hatékony szervezése. Adalékok a jó gyakorlat pedagógiai alapjaihoz. EDUCATIO, Budapest. 113–123.
- Kárpáti Andrea, Dorner Helga (2008): Mentorált innováció virtuális tanulási környezetben. *Magyar Pedagógia*. 108. évf. 3. szám 225–246.
- Oktatás – rejtett kincs – Delors-jelentés a XXI. századi oktatásról.
- Csapó Benő (2002): A tudáskonceptió változása: nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet. Új Pedagógiai Szemle 2002/02
- <http://www.marketinginfo.hu/tanulmanyok/essay.php?id=2694>, letöltve: 2011.05.03.
- <http://www.nhh.hu/index.php?id=hir&cid=10292>, letöltve: 2011.05.03.
- http://www.nrc.hu/kutatas/piackutatasprezentaciok?page=details&oldal=2&news_id=524&parentID=930, letöltve 2011.05.03.
- <http://www.nrc.hu/shop?todo=Product&id=73>, letöltve 2011.05.16.
- <http://www.nrc.hu/shop?todo=Product&id=70>, letöltve 2011.05.16.
- http://www.nrc.hu/kutatas/piackutatasprezentaciok?page=details&oldal=1&news_id=527&arentID=930, letöltve 2011.05.16.
- www.patronet.hu/Newsletter/2011/CMS.../Modul_blog, letöltve: 2011. 05.17.
- www.e-liteclub.com/pg/blog/szili/read.../wikipedia-blog, letöltve: 2010. 05. 17.
- <http://onlinekozossegioldalak.blogspot.com/>, letöltve: 2011. 05. 17.
- <http://onlinekozossegioldalak.blog.hu/>, Szerző: Kiss Géza, letöltve 2011.05.16.
- <http://www.sciencedaily.com/releases/2010/04/100405131730.htm>, letöltve 2011.05.16. Caroline Haythornthwaite és Lori Kendall: „Internet és közösség” című tanulmánya, American Behavioral Scientist című lap 2010. április
- http://internetimadokklubja.network.hu/blog/internetimado_klub_hirei/az-internetes-kozossegi-oldalak-erositik-a-kozossegi-szellemet, letöltve 2011.05.16.
- <http://www.thersa.org/fellowship/journal/features/features/linked-out>, letöltve 2011.05.16.
- <http://metazin.hu/node/1787>, letöltve 2011.05.16.
- http://homes.chass.utoronto.ca/~wellman/publications/neighboring/neighboring_netville.pdf, letöltve: 2011.05.16.
- www.intermatrix.hu/common, letöltve: 2010. 05. 17.
- <http://origo.hu/irjon/index.html>, letöltve: 2010. 05. 16.
- <http://pcworld.hu/kozossegi-portalok-veszelyei-20070904.html>, letöltve: 2010. 05. 16.
- http://hu.wikipedia.org/wiki/TWiW#cite_note-2, letöltve: 2010. 05.16.
- www.tehetseggondozas.hu/letoltes/versenyek/fulemule/109.pptx, letöltve: 2011. 05. 17.
- www.tec-search.net/hu/group/5687/Facebook, letöltve: 2011. 05. 17.
- <http://socialpaper.blogspot.com/2011/03/facebook-tortennete.html>, letöltve: 2010. 05. 08.
- <http://www.kamaszpanasz.hu/hirek/lelek/3124/internet-bizonsag>, letöltve: 2010. 05. 16.
- <http://www.sulinet.hu/tart/kat/S>, letöltve: 2010. 05. 16.
- <http://gkienet.hu/hu/hirek/jelentes-az-internet-gazdasagrol-fokuszban-az-online-tartalom-osszefoglalo-a-sajto-szamarara/>, letöltve: 2010. 05. 16.